

Omilia 42
Sfântul Grigorie Palama

*La mântuitoarea naștere a atotpreacuratei Doamnei noastre de Dumnezeu Născătoarei și
Pururea Fecioarei Maria*

traducere diacon Ioan I. Ică jr în Diacon Ioan I. Ică jr., *Maica Domnului în teologia secolului XX și în spiritualitatea isihastă a secolului XIV: Grigorie Palama, Nicolae Cabasila, Teofan al Niceei*, Editura Deisis, Sibiu, 2008, p. 369-377.

Vremea potrivită pentru munca mântuirii

1. Orice vreme e potrivită pentru a pune început unei conduite mântuitoare. Arătând acest lucru, marele Pavel spunea: „*Iată o vreme bineprimită! Iată o zi de mântuire! Să lepădăm faptele întunericului și să lucrăm faptele luminii! Să umblăm cu bună-cuviință ca în lumina zilei*” (Romani 13, 11-13) numind „vreme bine-primită pentru mântuire” nu vreun ceas sau vreo zi, ci tot timpul de după Întruparea (Arătarea) Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Căci așa cum atunci, când soarele simțit răsare pe pământ vine pentru oameni momentul muncii trupești, precum și David spunea: „*Răsărit-a soarele, iar omul va ieși la lucrul său și la munca sa până seara*” (Psalm 103, 22-23), tot așa și atunci când ni s-a arătat prin trup Soarele dreptății (Maleahi 3, 20), tot timpul de după Arătarea Lui e potrivit pentru munca duhovnicească; lucru pe care arătându-l în altă parte același profet, după ce a spus despre venirea Domnului: „*Piatra pe care au respins-o ziditorii, aceasta a ajuns în capul unghiului*”, a adăugat: „*Aceasta e ziua pe care a făcut-o Domnul! Să ne veselim și să ne bucurăm în ea!*” (Psalm 117, 22.2). Dar dacă în cazul soarelui simțit, dat fiind că acesta este întrerupt de noapte, spune: „*ieși-va omul la munca sa până seara*” (Psalm 103, 23), în schimb Soarele dreptății, întrucât e neînserat și nu are potrivit Apostolului „schimbare sau umbră de mutare” (Iacob 1, 17), oferă un bun prilej neîntrerupt pentru munca duhovnicească.

(...)

Fecioara – împlinire a prefigurărilor vechi-testamentare

3. Căci astăzi s-a arătat o „lume” nouă și un „rai” străin, în care și din care s-a făcut un Adam nou Care replămădește vechiul Adam și înnoiește toată lumea, Unul care nu se lasă amăgit, ci-l amăgește pe amăgitorul, iar celor ajunși prin amăgire sclavii păcatului le dăruiește libertate.

Astăzi s-a pregătit pe pământ o „carte” uimitoare (cf. Iezechiel 44, 2) care poate purta nu doar întipărirea unor cuvinte, ci în chip negrăit pe Însuși Cuvântul viu, un Cuvânt nu pierdut în aer, ci ceresc, nu unul care se alcătuiește în însăși stricarea lui, ci Unul care-i răpește stricăciunii pe cei ce se apropie de El, nu unul produs de o limbă omenească pusă în mișcare, ci Născut înainte de veci din Dumnezeu Tatăl.

Astăzi s-a arătat un „cort” însuflețit și nefăcut de mână al lui Dumnezeu, un „chivot” cuvântător și duhovnicesc al Pâinii Vieții care ne-a fost trimisă din ceruri (Ioan 6, 32) cu adevărat.

Astăzi, potrivit cuvântului Psalmistului, „adevărul din pământ a răsărit”, adică (Fecioara) statuia nemincinoasă a nobleței umane de la început, „și dreptatea din cer s-a ivit” (Psalmul 84, 12), (Hristos) Dreptatea care l-a scos afară pe însuși stăpânul nedreptății și din însăși stăpânirea celor nedrepti, întrucât a fost osândită în chip nedrept, l-a legat pe cel tare în răutate, i-a răpit vasele, le-a transformat și le-a arătat în stare să primească dreptatea dumnezeiască; și așa pe captivii păcatului i-a luat să fie veșnic împreună cu ea însăși îndreptățindu-i prin credința în El, iar pe stăpânitorul păcatului strângându-l în lanțuri din care nu se poate scăpa îl va preda unui foc veșnic și lipsit de lumină.

Astăzi a odrăslit „toiagul” profetizat „din rădăcina lui Iesei”, din care „a răsărit o floare” (Isaia 11, 1) care nu primește veștejire, ci recheamă firea noastră care-și pierduse floarea, și de aceea căzuse din locul nevestejit al desfătării, și o readuce la bună-înflorire și-i dăruie înflorirea veșnică, o urcă la cer și o aduce în rai; un „toiag” prin care Marele Păstor a dus turma cuvântătoare la pășuni veșnice; un „toiag” de care rezemată fiind firea noastră leapădă vechimea și bătrânețea neputincioasă și pășește ușor spre cer, lăsând jos pământul celor ce sunt purtați spre cele de jos ca unii care n-au reazem. Dar cine e lumea nouă, raiul străin, cartea paradoxală, cortul și chivotul duhovnicesc al lui Dumnezeu, adevărul răsărit din pământ, toiagul mult laudat al lui Iesei? Copila pururea fecioară înainte și după naștere, a cărei naștere dintr-o femeie stearpă o prăznuim astăzi.

Ioachim și Ana – virtutea și rugăciunea lor ascultată

4. Căci deși trăiau împreună și erau ireproșabili înaintea lui Dumnezeu, Ioachim și Ana păreau iudeilor a fi vrednici de reproș potrivit Legii, întrucât trăiau împreună fără a avea copii. (...) Întristați deci de aceste ocări și aducându-și aminte de Avraam și de Sara și de ceilalți câți făcuseră experiența unei astfel de întristări pentru lipsa de copii, gândindu-se apoi și la leacul găsit de unii pentru vindecarea unei asemenea întristări, dreptii (Ioachim și Ana) au hotărât și ei să-și găsească refugiul în implorarea lui Dumnezeu. Și cumintele Ioachim pleacă în pustiu și locuiește aici postind și înălțând spre Dumnezeu rugăciunea de a se face părinte; și n-a lăsat rugăciunea, nici nu s-a întors de acolo înainte de a primi certitudinea că i-a fost ascultată cererea. Iar Ana într-un gând cu el se încuie în grădina cea mai apropiată și cu inimă îndurerată strigă la Domnul: „Auzi-mă, Dumnezeul părinților mei, și mă binecuvântează, cum ai binecuvântat-o pe mama Sara!” (cf. Protoevangheliei lui Iacob II, 3).

Și Dumnezeu i-a ascultat și i-a binecuvântat și le-a făgăduit să le dea ceea ce au cerut, iar făgăduința a dus-o la bun sfârșit acum. Și le-a dat o Copilă mai minunată decât toate bunurile minunate de până atunci, pe însăși Născătoarea Creatorului a toate, cea care a îndumnezeit neamul omenesc și a făcut pământul cer, cea care pe Dumnezeu L-a făcut Fiu al Omului, iar pe oameni i-a făcut fii ai lui Dumnezeu, întrucât a zămislit în ea însăși fără sămânță și L-a pus înainte purtător de trup pe Cel ce pe cele ce sunt le-a adus din ce nu sunt, le-a transformat în vederea existenței fericite și nu le-a lăsat să cadă în inexistență.

Sensul nașterii din părinți sterpi, dar virtuoși și rugători

5. Din ce pricină însă a ieșit Ea din măruntaie sterpe? Ca să dezlege întristarea, să preschimbe ocară celor ce au născut-o și să prefigureze dezlegarea întristării și blestemului protopărinților neamului omenesc ce se va face prin Ea. Cum ar fi îndrăznit de altfel firea să spurce pântecul (Anei) în care a petrecut și din care a ieșit Singura care a locuit în Sfânta Sfintelor și care Singură s-a făcut locuire a Celui ce a făcut firea? Căci așa cum înainte de Ea și după Ea n-a mai apărut o fecioară mamă și o mamă a lui Dumnezeu și așa cum înainte de Ea și după Ea nimeni n-a mai locuit în Sfânta Sfintelor, tot așa pe drept cuvânt nici în acele măruntaie materne (ale Anei) n-a fost văzut alt făt (embrion) conceput înainte sau după.

Dar pentru că fecioara trebuia să fie mama lui Dumnezeu, și să vină din neamul lui David și la vremea potrivită pentru mântuirea noastră, iar vremea se apropia și fecioara trebuia pregătită, dar nu se găseau atunci dintre cei ce țineau de David alții superiori în virtute, caracter și noblețea neamului decât aceia lipsiți de copii; de aceea ei, cei fără copii, au fost mai cinstiți decât cei cu mulți copii, ca astfel Copila atotvirtuoasă să se zămislească din părinți mult-virtuoși, cea atotcurată să se nască din părinți deosebiți de cumiți, iar cumițenia lor unită cu rugăciunea și asceza să culeagă rodul de a se face născătoare unei feciorii, și încă a unei feciorii care-L pune înainte fără stricăciune pe Cel născut potrivit dumnezeirii înainte de veci dintr-un Tată feciorelnic. O, aripi ale acelei rugăciuni! O, îndrăznire pe care a găsit-o la Domnul! O, cât de neprihănite au fost acele inimi, ca să înalțe o asemenea rugăciune care a ajuns atât de departe și a realizat atât de mult! Acea mare minune a trebuit să fie premersă de această minune și firea să cedeze harului puțin câte puțin.

Necesitatea rodirii duhovnicești a virtuților pentru toți creștinii

6. Voi, teatru sfânt, ascultătorii cuvintelor mele, turma și ogorul meu cuvântător în Hristos, oferiți-i Mamei lui Dumnezeu ca dar de naștere munca virtuților și dedicarea voastră lor. Bărbați și femei, bătrâni și tineri, săraci și bogați, stăpânitori și stăpâniți, și simplu spus, tot neamul și toată vârsta, demnitatea, meseria și știința! Nimeni dintre voi să nu fie sterp și neroditor la suflet, nimeni să nu fie lipsit de iubirea și de primirea seminței

duhovnicești, ci să primească înflăcărat sămânța cerească, cuvântul mântuitor, iar prin puterile proprii să-l transpună în faptă, într-un rod ceresc și plăcut lui Dumnezeu. Nimeni să nu pună un început al faptei bune nedus la bun sfârșit, nimeni să nu-și arate credința în Hristos doar cu limba. „Căci nu oricine Îmi spune: Doamne! Doamne! Va intra în Împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Care este în ceruri” (Matei 7, 21) și „cine-și pune mâna pe jug și se întoarce înapoi nu e potrivit pentru Împărăția cerurilor” (Luca 9, 62).

(...)

Datoriile creștinilor din lume

8. Câți trăiți în căsătorie nu vă dedicați cu totul lumii acesteia! Căci pentru voi această lume nou împlântată și cu adevărat supracerească, adică Mama lui Dumnezeu, s-a arătat astăzi drept rod al unei căsătorii. Cei bătrâni arătați o gândire bătrânească și nu vă faceți tineri prin gândurile, cuvintele și faptele voastre, gândind trupește/carnal și purtându-vă potrivit trupului/cărnii. Tinerii imitați acest fel de bătrâni, cinstiți-i și ascultați-i, și nu vă arătați neștiutori de care bătrânețea e cinstită și cum anume nici tinerețea nu e lipsită de cinstita bătrânețe. Iar dacă nu știți, întrebați-l pe Solomon, căci îl veți auzi spunând: „căruntețea pentru oameni este înțelepciunea, iar bătrânețea e o viață nepătată” (Solomon 4, 9). Câți aveți ceva de prisos din aceste lucruri pământești, curgătoare, nestatornice și care se scurg repede de la unii la alții, neguțătoriți-vă prin împărțirea lor viața veșnică, căci „pentru nimeni viața nu vine din prisosul averilor lui” (Luca 12, 15). Câți sunteți lipsiți de cele necesare, îmbogățiți-vă în răbdare și în mulțumirea către Dumnezeu, ca să vă numărați între săracii fericiți de El și să moșteniți Împărăția cerurilor (Matei 5, 7). Magistrații „judecați judecată dreaptă” (Zaharia 7, 9) și nu vă folosiți de putere împotriva celor aflați sub mâna voastră, căci nu e drept, ci arătați față de ei, o dispoziție părintească, având în minte faptul că sunteți de un neam și robi împreună cu ei. Și nu suferiți ca pe ceva nedemn supunerea față de Biserică și învățătura ei, fiindcă ele sunt întărirea celor ce voiesc binele. Cei stăpâniți trebuie să vă supuneți celor ce vă stăpânesc numai în cele ce nu desființează nădejdea Împărăției cerurilor făgăduită nouă.

Nașterea mântuirii în sufletele sterpe prin virtuți și rugăciune

9. Toți să aduceți în comun Fecioarei prăznuite acum darul cel mai iubit și mai propriu: sfințirea voastră și curăția trupului prin înfrânare și rugăciune. Vedeți toți cum cuminența, postul, rugăciunea unite cu străpungerea i-au arătat pe Ioachim și Ana născători ai unui vas dumnezeiesc, ai unui vas atât de ales, încât să poarte nu numai Numele lui Dumnezeu ca Pavel care s-a arătat astfel mai apoi (Fapte 9, 15), ci pe Însuși Cel al Cărui Nume este minunat (Psalm 8, 1). Dacă și noi, pe lângă celelalte virtuți, vom stăruii și în rugăciuni rămânând cu pricepere în templul lui Dumnezeu, atunci vom găsi teaurizată în noi înșine curăția inimii care-L cuprinde și ni-L arată pe Dumnezeu. Fiindcă pe aceasta și dispoziția din suflet față de Dumnezeu care vine de la aceasta Isaia o numește „duh mântuitor în pântec” atunci când Îi spune: „De frica Ta, Doamne, am luat în pântec,

am simțit dureri de naștere și am născut un duh al mântuirii Tale, pe care l-am purtat în pântec pe pământ” (Isaia 26, 18). Vedeți cum sufletele sterpe și neroditoare ajung să aibă copii buni ? Dar la cele spuse profetul adaugă: „nu vom cădea, ci vor cădea cei ce locuiesc pe pământ”, și anume cei ce se rotesc prinși în vârtejul gândurilor și patimilor pământești.

Îndemn final

10. Prin urmare, dacă vrem și noi, fraților, să locuim nu pământul, ci cerul, și să nu cădem pe pământ și în păcatul care se târăște jos, ci să tindem neconținut spre înălțimea dumnezeiască, să ne temem de Dumnezeu, să stăm departe de rele, să ne întoarcem spre El prin fapte bune, să ne grăbim în înfrânare și rugăciune, să ne ștergem adaosurile rele din noi, să ne transformăm în mai bine gândurile interioare și, potrivit profetului, să simțim dureri de naștere și să naștem duhul mântuirii noastre, având ajutor prin invocare pe cea care a fost dăruită astăzi părinților ei prin rugăciune și printr-o conduită bineplăcută lui Dumnezeu, pe cea care a prefăcut întristarea celor ce au născut-o, a dezlegat blestemul strămoșesc și a făcut să înceteze durerile de naștere ale strămoșei (Eva) născându-L în feciorie fără durere pe Hristos.

11. Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea împreună cu Cel fără de început al Său Părinte și cu Preasfântul și bunul și de viață făcătorul Său Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.